

Dr. Müller Cecília
országos tisztifőorvos
Nemzeti Népegészségügyi Központ
Budapest

tárgy: javaslatok jó gyakorlatokra a nyilvánosság tájékoztatása és a közérdekűadat-igények kezelése területén

Tisztelt Országos Tisztifőorvos Asszony!

A Társaság a Szabadságjogokért örömmel tapasztalta, hogy legutóbbi egyeztetéseink alkalmával a Nemzeti Népegészségügyi Központ nyitottságot mutatott a szervezeteink közötti konstruktív együttműködésre, hiszen magunk is úgy gondoljuk, hogy az időnként felmerülő vitás kérdések rendezésének elsődleges módja a kölcsönös tiszteleten és nyitottságon alapuló párbeszéd kell, hogy legyen.

A közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényre juttatása szervezetünk egyik alapvető célja. Ezért az elmúlt időszak tanulságait átgondolva összeállítottunk egy listát olyan jó gyakorlatokról, amelyek reményeink szerint segíthetik a nyilvánosság tájékoztatásának ügyét és a közérdekűadat-igénylésekkel kapcsolatos eljárások alapjog-konform lebonyolítását. Kérjük, fogadja bizalommal a javaslatainkat, és fontolja meg azok beépítését az NNK mindennapi működésébe!

A nyilvánosság proaktív tájékoztatására vonatkozó jó gyakorlatok

- 1. A nyilvánosság proaktív tájékoztatása minden közfeladatot ellátó szerv alapvető kötelessége. Kiemelkedő fontosságú a nyilvánosság bizalmának elnyeréséhez és az állami szervek hitelességének megőrzéséhez, bizonyos adatok esetében pedig a köznyugalom megőrzését szolgálja.** Ez a feltétel akkor valósul meg, ha az állami adatkezelők külön adatigénylések nélkül, proaktívan is a lehető legrészletesebb tájékoztatást nyújtják azon közérdekű adatokról, amelyek a nyilvánosság érdeklődésére számot tarthatnak.
2. Egyes közérdekű adatok kezelését jogszabály írja elő. Az adatkezelőnek ezekkel az adatokkal a jogszabály értelmében rendelkeznie kell, vagyis nem hivatkozhat azok nemlétére erre irányuló adatigénylés esetén.
3. Ha az adatok önmagukban nem közérthetőek, az nem tekinthető megfelelő indoknak a visszatartásukra. Ilyenkor az adatkezelő felelőssége, hogy olyan magyarázattal lássa el az adatokat, amely segíti a közvélemény tájékoztatását. Hasonló a helyzet azokkal az adatokkal, amelyek kiemelt közérdeklődésre tartanak számot, de nyers, feldolgozatlan, validálatlan vagy más olyan formában állnak rendelkezésre, amely szakmai szempontból még nem tekinthető véglegesnek. Ilyenkor az adatkezelő feladata, hogy erre a tényre felhívja a figyelmet és az adatokat kontextusba helyezze, illetve más módon segítse az értelmezésüket.
4. Közérdekű adatok közzétételéről mindig tájékoztassák a nyilvánosságot! Ez legalábbis azt jelenti, hogy legyen elérhető az új közérdekű adat feltöltésére utaló információ (pl. a címdalán elhelyezett aktuális anyag, hír), valamint hogy a nyilvánosságra hozott közérdekű adat legyen

könnyen megtalálható az NNK honlapján. Jó gyakorlatnak tartjuk, ha a jelentősebb, nagyobb anyagok esetében az adatkezelő sajtóközleményt küld ki vagy sajtótájékoztatót is tart (ilyen az NNK esetében pl. az éves kórházfertőzés-jelentés).

5. A proaktív közzétételi kötelezettségek körében fontos a határidők betartása, illetve mind a saját honlap, mind a központi közadat-nyilvántartások naprakészen tartása. *Ezúton is szeretnénk jelezni, hogy a 2021. évre vonatkozó kórházi fertőzéses adatok – a 2022. november 1-jei jogszabályi határidő letelte ellenére – még mindig nem érhetők el az NNK honlapján, ami nem felel meg a megfelelő tájékoztatás követelményeinek.*

A közérdekűadat-igények teljesítésére vonatkozó jó gyakorlatok

6. Fontos leszögezni, hogy az NNK kezelésében lévő – például a járvány aktuális, napi állására vagy akár a kórházi fertőzésekre vonatkozó – közérdekű adatok jelentős része csak az adat keletkezésekor, illetve annak igénylésekor aktuális, ekkor hordoz érdemi információt a nyilvánosság számára. **Ha az adatokhoz csak jóval, akár évekkel később lehet hozzáférni, azok aktualitásukat veszítik, és a közérdekű adat közzétételének, igénylésének intézménye kiüresedik: nem tudja betölteni azt az alkotmányos funkcióját, hogy a nyilvánosság érdemben tájékozódhasson és megvitathasson valamely közügyet.** Ezért bírnak **jelentőséggel** a 2. pontban írtak, vagyis hogy helye lehet a nem végleges, nyers adatok – megfelelő értelmezéssel, magyarázattal ellátott – közzétételének.
7. A közérdekűadat-igénylés ideális esetben kétoldalú folyamat. Az adatigénylő alkotmányos jogát gyakorolja, így az információszabadság érvényre juttatása érdekében kiemelten fontos az adatigénylő bevonása, a vele való egyeztetés, az esetleges kérdések vagy adatkiadási akadályok közvetlen tisztázása az egyoldalú, bürokratikus döntéshozatal helyett. A cél, hogy az adatkezelő ne személytelen hivatali eljárásként tekintszen az adatigénylésre, amely zártan, a hatóság falai között zajlik, és amelynek csak az eredményét közlik az adatigénylővel, hanem partnerként tekintszen az adatigénylőre, egyeztessen, kommunikáljon vele. Így például:
 - a. Ha nem egyértelmű, hogy az NNK rendelkezik-e a kért közérdekű adattal, ne utasítsa el automatikusan az adatigénylést, hanem kérjen pontosítást, vagy egyeztessen az adatigénylővel.
 - b. Ha az adatok nem pontosan a kért formában vagy tartalommal állnak rendelkezésre, történjen egyeztetés arról, hogy az NNK által kiadhatónak ítélt adatok kielégítőek-e az adatigénylő számára.
 - c. Ha az adatkezelő számára nem világos, hogy az adatigény valójában milyen célra irányul, az adatigénylő milyen adatokat szeretne megismerni, ne az adatigény megtagadásával reagáljon, hanem kérje az adatigény pontosítását.
8. Ha az NNK az adatigényléssel kapcsolatos, fent körülírt problémát észlel (például nem világos a kért adatok köre; az igényelthez képest más formában állnak rendelkezésre az adatok; az NNK megítélése szerint nem rendelkezik a kért adatokkal, vagy más okot lát, amely alapján az adatigénylést meg kell tagadnia), erről minél előbb tájékoztassa az adatigénylőt, hogy az egyeztetési folyamat megindulhasson. Ha a válaszadást a törvényi határidő legvégére hagyja, az egyeztetés lehetőségei nagyban leszűkülnek és a szoros határidők miatt az adatigénylő

kénytelen lesz benyújtani az adat kiadása iránti keresetet. Az ügyintézés szükségtelen elnyúlása ahhoz is vezethet, hogy az adatok veszítenek az aktualitásukból, ami a közérdekű adatok megismerésének jogát lényegesen korlátozza.

9. A jogszabály szerinti válaszadási határidő meghosszabbításával kapcsolatban a következőkre szeretnénk felhívni a figyelmet:
 - a. A határidőhosszabbítást mindig az alkotmányos követelményeknek megfelelően, tény- és okszerűen szükséges megindokolni.
 - b. Ha a kért adat nem áll az adatkezelő rendelkezésére vagy a kiadását megtagadja, erre a válaszadási határidőn belül kell sort keríteni. Az indokolatlan határidőhosszabbítás nem felel meg az alkotmányosság követelményének.
 - c. Ha nem az NNK az adatkezelő, segítsék az adatigénylőt azzal, hogy – ha tudnak róla – az elutasítás mellett közöljék az adatkezelő személyét.

A szükségtelen pereskedés elkerülésére és a jóhiszemű pervitelre vonatkozó jó gyakorlatok

10. A közérdekűadat-igénylésre vonatkozó szabályok szűk határidőket írnak elő, így az adatigénylőnek megfelelő visszajelzés hiányában sokszor nincs más választása, mint hogy benyújtja a keresetet. A szükségtelen pereskedés elkerülése érdekében jó gyakorlat a közérdekűadat-igénylések prioritizálása, hogy az esetleges egyeztetés, a kérdések tisztázása időben megtörténhessen.
11. Káros gyakorlat, ha az adatkezelő már a peres eljárás megindulása után ad ki adatokat és erre hivatkozva kéri a per megszüntetését. A pereskedés mind az adatigénylő, mind az adatkezelő részéről jelentős erőforrásokat köt le, ráadásul feleslegesen terheli az igazságszolgáltatási rendszert.
12. A közérdekű adatokkal kapcsolatban az állami szervek felé fennálló bizalmat súlyosan aláássa, ha az adatgazda jogerősen kiadni ítélt adatokat nemlétezőként tüntet fel. Ha a bíróság azt állapította meg, hogy bizonyos adatokat kezelését jogszabály teszi kötelezővé, az adatkezelő saját jogellenes működésére szolgált bizonyítékot, ha azt állítja, hogy a kérdéses adatok nem léteznek.

A fenti gyakorlatok követése nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy a nyilvánosság folyamatosan tájékozott legyen az egészségügy, azon belül is kiemelten a járványügy legfontosabb kérdéseiben, összhangban az Alaptörvény szövegével és szellemiségével is. Személyesen folytatott, bizalmas hangvételű beszélgetésünkre hivatkozva is bízunk benne, hogy az NNK módot talál javaslataink gyakorlatba ültetésére.

Üdvözlettel:

dr. Asbóth Márton
Magánszféraprojekt-vezető
Társaság a Szabadságjogokért